

Avdeling for lærerutdanning og naturvitenskap (LUNA)

Kjersti Forseth

Bacheloroppgave

Norrøn mytologi – Kultur? Eventyr? Religion?

Norse mythology – Culture? Fairy tales? Religion?

Grunnskolelærerutdanning for 5. til 10. trinn

2018

Samtykker til tilgjengeliggjøring i digitalt arkiv Brage

JA NEI

Norsk sammendrag

Tittel: Norrøn mytologi – Kultur? Eventyr? Religion?	
Forfatter: Kjersti Forseth	
År: 2018	Sider: 37
Emneord: Norrøn mytologi, religionsforståelse, religionsbegrepet, verdensreligioner.	
Sammendrag: <p>Norrøn mytologi er en del av Norges historie og kulturarv, men i hvilken grad blir den forstått som en religion? Ved hjelp av kvalitativ forskningsmetode har jeg intervjuet tre praktiserende lærere i faget kristendom, religion, livssyn og etikk (KRLE), for å undersøke om det er en sammenheng mellom deres religionsforståelse og vektleggingen av temaet norrøn mytologi i KRLE-undervisningen. Et viktig funn er at lærerne vurderer temaet som mer aktuelt i andre fag enn i KRLE-faget, dette til tross for at enkelte av lærerne anser norrøn mytologi som en religion. Et annet funn er at lærerne ser ut til å karakterisere religion på en måte som gjør at de typiske folkereligionene, slik som norrøn mytologi, til en viss grad blir avskrevet. I tillegg blir begrepet 'verdensreligioner' stadig trukket fram, og det kan virke som om dette er et fenomen som har betydning for lærernes religionsforståelse.</p>	

Engelsk sammendrag (abstract)

Title: Norse mythology – Culture? Fairy tales? Religion?	
Author: Kjersti Forseth	
Year: 2018	Pages: 37
Keywords: Norse mythology, understanding of religion, concept of religion, world religions.	
Summary: Norse mythology is a part of Norwegian history and cultural heritage, but to what extent is it understood as a religion? By using qualitative research method, I have interviewed three practicing teachers of the subject knowledge of Christianity, Religion, Philosophies of life and Ethics (KRLE), to examine whether there is a connection between their understanding of religion and emphasis on the topic Norse mythology in their teaching of 'KRLE'. One important finding is that the teachers consider the topic as more relevant for other subjects rather than in 'KRLE', despite the fact that some of the teachers do consider Norse mythology as a religion. Another finding is that the teachers seem to be characterizing religion in a way that, to some extent, depreciates the typical folk religions, such as Norse mythology. In addition, the concept 'world religions' keeps being mentioned, and it seems like this is a phenomenon that has some importance for the teachers' understanding of religion.	

Innhold

NORSK SAMMENDRAG	3
ENGELSK SAMMENDRAG (ABSTRACT).....	4
INNHold	5
FORORD	7
1. INNLEDNING	8
1.1 PROBLEMSTILLING	9
1.2 BEGREPSAVKLARING	9
1.3 OPPBYGGING AV OPPGAVEN.....	9
2. TEORETISK FORANKRING	11
2.1 NINIAN SMARTS MODELL OM SJU DIMENSJONER VED EN RELIGION	11
2.1.1 <i>En religions natur</i>	11
2.1.2 <i>Smarts sju dimensjoner</i>	12
2.1.3 <i>Timothy Fitzgeralds kritikk av Smart</i>	13
2.2 FOLKERELIGION OG UNIVERSALRELIGION	15
2.2.1 <i>Folkereligion</i>	15
2.2.2 <i>Universalreligion</i>	16
2.2.3 <i>Hvorfor benytte en slik inndeling?</i>	16
3. METODE	17
3.1 FORSKNINGSDESIGN.....	17
3.2 KVALITATIVE FORSKNINGSINTERVJU	17
3.3 INFORMANTENE OG ETISKE HENSYN.....	18
3.4 VALIDITET OG RELIABILITET	19
4. PRESENTASJON OG ANALYSE AV DATA	20

4.1	NORRØN MYTOLOGIS RELEVANS I KRLE-FAGET.....	20
4.2	FØRSTÅELSE AV RELIGIONSBEGREPET.....	22
5.	DRØFTING.....	25
5.1	SMARTS SJU DIMENSJONER – EN UNDERGRAVING AV FOLKERELIGIONENE?	25
5.2	RELIGIONSBEGREPET.....	27
5.2.1	<i>Folkereligion og unversalreligion.....</i>	27
5.2.2	<i>Verdensreligionene .....</i>	28
5.2.3	<i>Religionsbegrepets anvendelighet.....</i>	30
6.	AVSLUTNING.....	31
	LITTERATURLISTE	32
	VEDLEGG 1.....	33
	FORESPØRSEL OM DELTAKELSE I FORSKNINGSPROSJEKT I TILKNYTNING TIL BACHELOROPPGAVE... ..	33
	VEDLEGG 2.....	35
	SAMTYKKEERKLÆRING	35
	VEDLEGG 3.....	36
	INTERVJUGUIDE	36

Forord

Det siste halve året har vært en veldig spennende periode hvor jeg, gjennom mitt arbeid med denne bacheloroppgaven, har fått prøve meg på ting jeg aldri før har gjort og oppnådd innsikt i problematikk jeg aldri før har tenkt over. Dette har ført til at jeg nå sitter igjen med en bedre forståelse av faget, samt en bredere erfaring med arbeid rundt spørsmål knyttet til religionsbegrepet. Oppgavens tema tok først og fremst utgangspunkt i min interesse for norrøn mytologi, men utover i prosessen har jeg endt opp med et litt annet fokus, og jeg har gått over til å i tillegg ta for meg selve religionsbegrepet og religionsforståelse mer generelt. I ettertid er det spennende å se tilbake på denne utviklingen, og jeg er glad for å ha endt opp med den vinklingen jeg nå har, siden jeg synes problematikken er veldig spennende.

Jeg vil takke mine informanter som stilte opp og delte sine erfaringer, meninger og holdninger med meg. Mange av spørsmålene som ble stilt krever en evne til refleksjon rundt store og abstrakte fenomen, og jeg vil derfor berømme mine informanter som tok seg tid til å stoppe opp og gjøre disse refleksjonene i ellers ganske så hektisk lærerhverdag.

Jeg vil også takke min veileder, Vebjørn Horsfjord, som både under veiledningstimer og på e-post har hjulpet meg med smått og stort, gitt meg inspirasjon, gitt gode og viktige tilbakemeldinger, samt gitt meg ros og anerkjennelse i en til tider stresset periode.

Jeg vil takke mine venninner Jorid Asgeirsdatter Homb og Marte Stine Einstad for deres jobb som korrekturlesere. Til slutt vil jeg takke både familie og venner for deres tålmodighet i denne perioden, og for all støtte og oppmuntring.

Jeg håper du finner problematikken som denne bacheloroppgaven reiser like spennende som det jeg gjør, og at oppgaven kan bidra til å belyse noen interessante sider ved dette fenomenet.

Kjersti Forseth

Vestre Gausdal, 14. mai 2018

1. Innledning

Norrøn mytologi er navnet på den førkristne troen som eksisterte i Norden fram til kristendommen tok over rundt år 1000. Selv om det er over tusen år siden denne troen var befestet i folks dagligliv, er den fortsatt til stede i det nordiske folks bevissthet. Trolig er det få nordmenn som ikke har hørt om Odin og Tor, Midgardsormen og ragnarok. Dagens samfunn er fullt av spor fra den norrøne mytologien i alt fra tegneserier og filmer i populærkulturen til navngivning av ukedager og norske oljefelt. Den norrøne mytologien er med andre ord en del av Norges kulturarv.

Opplæringslovens formålsparagraf konstaterer at opplæringen både skal åpne dører mot framtiden og gi elevene historisk og kulturell innsikt og forankring (1998, §1). Arbeid med temaet norrøn mytologi i skolen kan derfor være fruktbart med tanke på å gi elever denne innsikten og forankringen, men i hvilken grad oppleves, forstås og vektlegges den norrøne mytologien som en trosretning?

Noen vil kanskje se på norrøn mytologi som et kulturfenomen, og som en del av den historiske epoken kalt vikingtiden. Andre vil kanskje karakterisere mytene fra den norrøne mytologien som eventyr, mens andre der igjen kanskje betegner den norrøne mytologien som en religion. Et interessant fenomen å undersøke er derfor hvilken forståelse av norrøn mytologi lærere i faget kristendom, religion, livssyn og etikk (KRLE) har. Og ikke minst i hvilken grad forståelsen av norrøn mytologi påvirker lærerens vektlegging av temaet i sin KRLE-undervisning.

Faget KRLE skal legge til rette for at elever tilegner seg kunnskap om religioner og livssyn og hvordan disse har bidratt til formingen av individ, fellesskap og samfunn, samt se deres funksjon både som tradisjon, men også som kilde til tro, moral og livstolkning for å kunne utvikle forståelse og respekt (Utdanningsdirektoratet, 2015, Formål). Norrøn mytologi blir ikke nevnt i læreplanen for faget KRLE, allikevel kan det, dersom man legger fagets formål til grunn, tenkes å være et aktuelt tema å belyse i KRLE-undervisningen.

Denne oppgaven ønsker å belyse i hvilken grad 5.-7.trinns lærere opplever norrøn mytologi som et relevant tema å arbeide med i deres KRLE-undervisning, og hvordan deres religionsforståelse generelt, samt forståelse av norrøn mytologi som en religion, påvirker nettopp dette.

1.1 Problemstilling

Denne oppgaven vil ta utgangspunkt i følgende problemstilling:

Hvilken forståelse har 5.-7.trinns lærere av norrøn mytologi som en religion og av religionsbegrepet generelt, og hvordan påvirker denne forståelsen vektleggingen av norrøn mytologi i KRLE-undervisningen?

1.2 Begrepsavklaring

I denne oppgaven benyttes begrepet 'norrøn mytologi' for å omtale den trosretningen som eksisterte i vikingtiden. I norsk faghistorie brukes begrepet 'norrøn religion', men også andre begreper har vært brukt opp igjennom historien, slik som 'førkristen, nordisk religion' eller 'nordisk hedendom' (Steinsland, 2005, s. 12). Grunnen til at betegnelsen 'norrøn mytologi' benyttes i denne oppgaven er at dette er et godt innarbeidet uttrykk i vårt samfunn, hvor de fleste har kjennskap til begrepets innhold. I tillegg kan denne betegnelsen bidra til å unngå misforståelser, da oppgaven også drøfter selve religionsbegrepet.

Dette forskningsprosjektet tar utgangspunkt i KRLE-lærere som underviser på 5.-7. trinn. Det er fordi det i kompetansemålene etter 7.trinn finnes mål som omhandler kristendommens historie i Norge og overgangen til kristendom i Norge (Utdanningsdirektoratet, 2015, Kompetansemål). Det er trolig i tilknytning til disse kompetansemålene at temaet norrøn mytologi er mest relevant.

I intervjuene ble begrepet 'verdensreligioner' benyttet av alle informantene, og blir som en følge av dette også brukt i drøftingsdelen i kapittel fem, hvor selve begrepet diskuteres. Når betegnelsen 'verdensreligioner' brukes forstås det som de fem religionene kristendom, jødedom, islam, hinduisme og buddhisme. Disse er oppnevnt som fem av de sju kategoriene som kompetansemålene underordnes i læreplanen i KRLE (Utdanningsdirektoratet, 2015, Kompetansemål).

1.3 Oppbygging av oppgaven

I det første kapittelet innleder jeg oppgaven og legger fram problemstillingen. Videre vil jeg presentere oppgavens teoretiske forankring i det andre kapittelet. I det tredje kapittelet vil jeg

gjøre greie for benyttet forskningsmetode og i det fjerde kapitlet presenter jeg en analyse av datamaterialet fra egen forskning. I det femte kapitlet drøfter jeg empirien i lys av den presenterte teorien, før jeg i det sjette kapitlet avslutter og konkluderer.

---

2. Teoretisk forankring

2.1 Ninian Smarts modell om sju dimensjoner ved en religion

Ninian Smart er en anerkjent religionshistoriker som er mest kjent for sin modell om de sju religiøse dimensjonene. Smart mener at disse dimensjonene i større eller mindre grad er til stede i hver religion. Modellen med de sju dimensjonene forstås som et verktøy som kan brukes når man ønsker å beskrive og karakterisere forskjellige religioner.

2.1.1 En religions natur

Smart (1998, s. 10) argumenterer for at det er viktig å forstå verdens religioner og ideologier, og forankrer denne påstanden i tre grunner. For det første har religion spilt en viktig rolle gjennom historien, og er en del av det som kan kalles den menneskelige sivilisasjons kulturarv. For det andre er vi, for å forstå de utallige kulturene vi finner rundt omkring i verden i dag, nødt til å vite noe om virkelighetsforståelsen som ligger bak de ulike kulturene. For det tredje forsøker vi som enkeltindivider hele tiden å forme et forståelig bilde av virkeligheten, og for å kunne gjøre nettopp det, er det relevant å ha en oppfatning av andre filosofier, levemåter, ideer og livssyn, for å kunne sammenligne ulike perspektiver.

Når man studerer verdens religioner er det viktig å ikke ha en for smal definisjon av religionsbegrepet (Smart, 1998, s. 10-11). Smart mener at man ikke skal sette et for stort skille mellom religioner og sekulære ideologier, og gjør et poeng ut av at slike tydelige skiller og kategoriseringer er et resultat av moderne vestlig tankegang, som ikke nødvendigvis er gjeldende for alle kulturer. Dersom man skal studere det Smart kaller en religions natur er man nødt til å ha religiøs virksomhet fra alle kulturer i bakhodet, og man må derfor være bevisst de tankemønstre en selv er opplært i, og evne å se bort fra disse. For dersom man ønsker å forstå religiøse livssyn og deres praktiske mening, må man kunne sette seg inn i livene og tankemønstrene til de menneskene som anser disse ideene og handlingene som viktige (Smart, 1998, s. 11).

Det er lett å bli forvirret av hva en religion egentlig er, og mange spørsmål melder seg så snart man forsøker å definere dette, for eksempel knyttet til hvorvidt det finnes noe som er felles for alle religioner og om man må tilhøre en bestemt religion for å kalles religiøs. (Smart, 1998, s.

12). Mange har forsøkt seg på å besvare nettopp disse spørsmålene, men ofte blir svarene alt for vage og genererer nye spørsmål og behov for ytterligere definisjoner. Smart (1998) skriver at:

It is more practical to come to terms first of all not with what religion is in general but with what *a* religion is. Can we find some scheme of ideas which will help us to think about and to appreciate the nature of the religions? (s. 12).

Smart (1998, s. 13) ønsker å tilby nettopp en slik ordning eller kategorisering som kan være til hjelp når man skal beskrive ulike religioner, men han legger innledningsvis til at heller ikke denne ordningen er helt problemfri. Enhver religion er nemlig ikke én tradisjon, men består av utallige retninger og varianter, hvor hver enkelt bestanddel er påvirket av det landet, den regionen og den kulturen den tilhører. Dette gjør at vår idé om fenomenet religion er umåtelig komplekst, men allikevel mener Smart (1998, s. 13) at det er mulig å kartlegge noen mønstre i alle verdens religioner, og én tilnærming er å se på de forskjellige aspektene eller dimensjonene i en religion.

2.1.2 Smarts sju dimensjoner

Smart (1998, s. 13) mener det finnes sju dimensjoner som i større eller mindre grad kan betegnes som en fellesnevner for alle religioner. Dimensjonene han anvender er den praktiske og rituelle, den erfaringsmessige og emosjonelle, den narrative eller mytiske, den læremessige og filosofiske, den etiske og lovmessige, den sosiale og institusjonelle og den materielle dimensjonen.

Poenget med denne inndelingen er å lage et verktøy som kan bidra til å gi en balansert beskrivelse av de bevegelser som har påvirket både enkeltindivider og samfunn, uten å avskrive noen ideer eller praksiser (Smart, 1998, s. 22). Smart (1998, s. 22) sier selv at for noen bevegelser vil enkelte av dimensjonene være så svake at de virker fraværende. Allikevel hevder han at dersom disse sju dimensjonene er gjeldende, er det ikke behov for noen videre definisjon av religion. «If our seven-dimensional portrait of religions is adequate, then we do not need to worry greatly about further definition of religion» (Smart, 1998, s. 22).

Smart (1998, s. 13-14) mener alle tradisjoner har en praktisk og rituell dimensjon, ved at de har noen praksiser de holder fast ved. Ritualene kan være mer eller mindre formelle og er ofte i kontakt med flere av de andre dimensjonene, som for eksempel den erfaringsmessige og

---

emosjonelle dimensjonen. Erfaring og emosjon handler om det indre troslivet, og for å forstå en tradisjon fullt ut er man ifølge Smart (1998, s. 15) også nødt til å forstå de følelsene den genererer. Den narrative eller mytiske dimensjonen omhandler religionens fortellinger og skrifter. Smart (1998, s. 15) hevder at det er typisk for alle religioner å vise til noen sentrale fortellinger, men at disse fortellingene kan være av ganske forskjellig art.

Den læremessige dimensjonen underbygger ofte den narrative dimensjonen, siden det i flere religioners tilfeller er med bakgrunn i skriftene at læresetningene blir utarbeidet (Smart, 1998, s. 17). Smart (1998, s. 17) sier at læren har spilt en stor rolle i alle de viktige religionene, både på grunn av tilpasning til den sosiale virkeligheten, behovet for å avgrense sin tro, og de religiøse ledernes streben etter å konstatere troens grunnlag, men at religionshistorien allikevel har hatt en tendens til å overdrive religionenes vektlegging av dogmatikken. En stor del av Smarts intensjon med de sju dimensjonene er nettopp å vise et mer nyansert bilde av religion, i stedet for et bilde hvor den rette læren veier alt for tungt.

Den etiske og lovmessige dimensjonen henger i stor grad sammen med flere av de andre dimensjonene, ved at de påvirker tradisjonens verdier (Smart, 1998, s. 18). Den etiske dimensjonen kan bestå av et system av lover eller bli formidlet gjennom for eksempel myter og læresetninger (Smart, 1998, s. 19).

Smart fremhever også det han kaller den sosiale og institusjonelle dimensjonen. Han mener hver religiøs bevegelse er legemliggjort i en gruppe mennesker, som ofte er formelt organisert, og for å forstå en tro er det derfor viktig å forstå hvordan den fungerer for folk (Smart, 1998, s. 20). Den materielle dimensjonen representerer, på linje med den sosiale og institusjonelle dimensjonen, religionens fysiske tilstedeværelse. Innenfor den materielle dimensjonen finner man blant annet bygninger, kunstverk og andre gjenstander som i mange tilfeller spiller en rolle for de troende i sin utstrekning mot det hellige, og ofte kan den også knyttes til flere av de andre dimensjonene (Smart, 1998, s. 21).

2.1.3 Timothy Fitzgeralds kritikk av Smart

Timothy Fitzgerald er en av de mest anerkjente kritikerne av Smart og hans modell om de sju dimensjonene ved en religion. Fitzgerald er for øvrig også en av de fremste kritikerne når det kommer til bruken av begrepet 'religion'. Han problematiserer bruken og de mange oppfatningene tilknyttet begrepet i ulike kretser, og ikke minst de mange definisjonene ulike forskere har gitt betegnelsen 'religion' (Fitzgerald, 2000, s. 54-55).

Ett av hovedpoengene til Fitzgerald, er å kritisere den sosiale og institusjonelle dimensjonen som Smart har inkludert i sin modell. Fitzgerald (2000, s. 61) mener at det sosiale må være til stede i alle de andre dimensjonene og at denne egne sosiale dimensjonen derfor ikke hører hjemme. Ifølge Fitzgerald (2000, s. 57) setter Smart på denne måten et skille mellom religion og samfunn, og denne tanken om religion som et separat og særegent fenomen prøver han å overføre til små-skala samfunn som ikke skiller mellom religion og ikke-religion. Fitzgerald (2000, s. 67) mener at et slikt skille er umulig å finne, og i tillegg gjenspeiler det et moderne vestlig tanke sett som ikke er gjeldende for hele verden.

This is not solved by his claim that there is a religious dimension to society rather than a social dimension to religion. For we still have the problem of knowing how to separate out the 'religious' from the 'non-religious' dimensions of the society. (Fitzgerald, 2000, s. 57).

En annen observasjon Fitzgerald gjør er knyttet til Smarts bruk av ordet 'verdensreligioner'.

The essentialist model of religions to which Smart returns throughout this book is the liberal ecumenical construct of the so-called world religions, especially favoured being Hinduism, Buddhism, Judaism, Christianity, and Islam. (Fitzgerald, 2000, s. 65).

En gjennomgående faktor i Smarts bøker, er ifølge Fitzgerald (2000, s. 65) en overvekt av eksempler tatt fra disse fem religionene, som er brukt for å illustrere de ulike dimensjonene. Ved å vise til denne observasjonen antyder Fitzgerald med dette at Smart kan ha utformet sine sju dimensjoner ved en religion ved å ha brukt de fem 'verdensreligionene' som mal.

Fitzgerald (2000, s. 66) sier videre at en kjerne i Smarts forståelse av religion er at han tar utgangspunkt i at religion er noe universelt. Smart mener at de 'såkalte religionene' som ikke har en universelt utformet doktrine, men som er knyttet til et spesielt avgrenset samfunn, ikke kan regnes som en religion (referert i Fitzgerald, 2000, s. 68). Fitzgerald (2000, s. 71) anser denne avgrensningen som problematisk og argumenterer for at alle religiøse retninger i bunn og grunn er knyttet til en gruppe, også de såkalte verdensreligionene.

So in distinguishing between a world religion ... and group-tied religion ... one is not validly distinguishing between religions that are tied to a particular social group and religions that are not. One is distinguishing between the degree to which ideologies of different social groups do or do not share this universal claim. (Fitzgerald, 2000, s. 71).

Han mener derfor at det Smart egentlig gjør er å sette et krav om at en religion er nødt til å ha et universelt preg for å kunne kalles en religion.

2.2 Folkereligion og universalreligion

Når man arbeider med et så omfangsrikt og komplekst tema som religion, kan det noen ganger være en fordel å ty til enkle kategoriseringer. Dette kalles typologi, og er noe religionsforskere, slik som Gro Steinsland (2005), har benyttet seg av, kanskje nettopp for å ivareta de religionene som Fitzgerald anklager Smart for å undergrave. Steinsland (2005, s. 31) mener den norrøne mytologien er en typisk folkereligion, mens kristendommen er en typisk universalreligion.

2.2.1 Folkereligion

Hos den typiske folkereligionen er det vanskelig å finne noen tydelige skiller mellom religion og kultur, siden det religiøse ofte har vokst ut fra folkegruppens tradisjon og historie (Steinsland, 2005, s. 31). Som en følge av dette vil man dersom man har etnisk tilhørighet til fellesskapet også være en del av det religiøse fellesskapet, og en personlig tro forblir på mange måter irrelevant. En folkereligion er altså knyttet til én folkegruppe, og med det også ett territorium. Med andre ord er det uproblematisk at andre folkegrupper har en annen kult og tror på andre guder og makter (Steinsland, 2005, s. 32).

Det mest sentrale i en folkereligion er kulten, det vil si de rituelle handlingene og den praktiske utøvelsen av religionen. Ofte utvikles det både mytologier og kosmologier i tilknytning til guder og/eller makter, men folkereligionene har i motsetning til universalreligionene ingen klart utformede dogmer eller læresystemer, siden det er kulten som står i høysete (Steinsland, 2005, s. 32). Kulten, og dens ritualer og handlinger, er knyttet til det jordiske eller dennesidige livet i form av å sikre mennesker og dyrs mat, fruktbarhet og helse. Med andre ord er målet å bevare folkegruppen (Steinsland, 2005, s. 32). Fokuset på det transcendentale og livet etter døden er ikke veldig omfattende i folkereligioner. Det finnes enkelte forestillinger om former for dødsriker, men det er livet her og nå, fellesskapet og slektens overlevelse som er folkereligionenes hovedanliggende (Steinsland, 2005, s. 32).

2.2.2 Universalreligion

Universalreligionene har, i større grad enn folkereligionene, et fokus på læren og dogmatikken (Steinsland, 2005, s. 32-33). Dette innebærer en framlegging av en mer omfattende virkelighetsforståelse som inneholder et klarere fokus på det transcendentе eller det utenomjordiske i tilknytning til den endelige frelse eller forløsning, som forblir universalreligionenes mål.

Som ordet avslører har universalreligionene et ønske om å være universelle. Ifølge Steinsland (2005, s. 32-33) har disse religionene et tydelig budskap som er ment for alle verdens mennesker, og dette budskapet er derfor ikke knyttet til én folkegruppe slik som folkereligionene. Universalreligionene har derfor ofte en ekspanderende profil, hvor den personlige og aktive troen blir sentral. På bakgrunn av dette kan man si at universalreligionene i større grad er individorienterte, både med tanke på troen som noe man aktivt søker et personlig medlemskap i, og målet om personlig frelse eller forløsning (Steinsland, 2005, s. 33).

2.2.3 Hvorfor benytte en slik inndeling?

En slik typologisk inndeling vil alltid bli overfladisk og kan aldri fange opp de ulike nyansene innenfor hver kategori. Ifølge Steinsland (2005, s. 34) må historiske og regionale studier tillegges for å kunne gi et korrekt bilde av den religionshistoriske situasjonen, da typologisk analyse ikke er tilstrekkelig. Allikevel har denne metoden en verdi, siden den kan fungere som et nyttig hjelpemiddel i det å belyse ulike sider ved religion.

«Den typologiske analysen vil kunne hindre oss i å komme galt av sted allerede i utgangspunktet ved at vi sammenligner størrelser som egentlig ikke er sammenlignbare.» (Steinsland, 2005, s. 34). Selv om det er fort gjort å sammenligne de tilsynelatende like aspektene i ulike religioner, vil dette være galt og yte de ulike tradisjonene urett, da de forskjellige aspektene har ulik vektlegging, funksjon og rolle i alle religioner. For eksempel har verken gudstroen eller kosmologien samme status i norrøn mytologi og i kristendom, og dermed er ikke disse faktorene nødvendigvis sammenlignbare. Det å dele inn religioner i de to kategoriene folkereligion og universalreligion vil derfor kunne bidra til å nyansere den enkle sammenligningen av religioner.

---

3. Metode

3.1 Forskningsdesign

Fenomenet som er gjenstand for forskning i denne studien er sammenhengen mellom religionsforståelse og vektlegging av norrøn mytologi. Dette er et felt hvor den kvalitative metoden egner seg godt, da det har vært gjort lite forskning på feltet. Den kvalitative metoden sikrer nettopp etter å gå i dybden på et spesielt fenomen, og anses ifølge Johannesen, Tufte og Christoffersen (2016, s. 28) som den mest hensiktsmessige metoden dersom man undersøker fenomener man ønsker å forstå mer fylldig, og dersom dette ikke er særlig godt kjent eller forsket på. Målet med denne undersøkelsen er å få en fyldigere forståelse av nevnte fenomen, samt å avdekke eventuelle mønstre, kvaliteter eller kjennetegn. Jeg anser derfor den kvalitative forskningsmetoden som mest hensiktsmessig ved dette forskningsprosjektet.

3.2 Kvalitative forskningsintervju

Intervju er en egnet metode dersom man ønsker seg svar som omhandler informantens forståelse, erfaringer, meninger, holdninger og refleksjoner knyttet til et fenomen (Johannessen et al., 2016, s. 145). I dette forskningsarbeidet benyttet jeg et semistrukturert intervju, også kalt delvis strukturert intervju, som metode (Johannessen et al., 2016, s. 148). Jeg brukte en intervjuguide som utgangspunkt, men jeg hadde fortsatt en viss fleksibilitet når det kom til rekkefølgen på spørsmålene, vektlegging av temaer og oppfølgingsspørsmål. Dette medførte at jeg kunne tilpasse hvert intervju til den enkelte informant, noe som la forholdene til rette for en dypere forståelse av den enkelte informants refleksjoner. Allikevel er det viktig å være bevisst på at denne fleksibiliteten går utover muligheten for systematisering av det innhentede datamaterialet (Johannessen et al., 2016, s. 148).

I dette forskningsprosjektet gjennomførte jeg tre intervjuer med tre ulike intervjuobjekter. Alle intervjuer foregikk i én-til-én-setting på informantens arbeidsplass, på et egnet rom. Før selve intervjuet tok til fikk informanten informasjon om intervjuets formål, samt prosjektets gang, informantens rettigheter og andre relevante forhold (se vedlegg 1). Innledningsvis ble i tillegg viktigheten av å unngå å gi potensielt personidentifiserende informasjon understreket.

Denne studien tar utgangspunkt i fenomenologien og har derfor et fokus på enkeltmenneskets konstruerte virkelighet. «Forskeren leser datamaterialet *fortolkende* og ønsker å forstå den

dypere *meningen* i enkeltpersoners erfaringer» (Johannessen et al., 2016, s. 173). Som en fenomenologisk forsker ønsker man derfor å forstå et fenomen med basis i hvordan enkeltpersoner opplever det. Som forsker vil man også dra med seg tilegnede teorier, egne erfaringer og opplevelser inn i forskningsarbeidet (Postholm, 2010, s. 99). Her kommer hermeneutikken og den hermeneutiske sirkel inn, som er en modell som synliggjør hvordan egen førforståelse er med på å skape forståelse og mening i et forskningsprosjekt (Postholm, 2010, s. 100). Denne studiens analyse vil med andre ord være preget av mine førforståelser, erfaringer, opplevelser og teorier.

3.3 Informantene og etiske hensyn

De tre intervjuobjektene i dette forskningsprosjektet er tre praktiserende KRLE-lærere på 5.-7. trinn. Å være en praktiserende KRLE-lærer på 5.-7. trinn var de eneste kriteriene jeg satte når det kom til utvelgelsen av informanter, og tillegg ble utvelgelsen påvirket av rent praktiske hensyn slik som kjennskap og geografisk avstand til informantene. Jeg anså det som mest hensiktsmessig å la informantenes erfaringer om vektlegging av norrøn mytologi og forståelse av religionsbegrepet ikke være et kriterium for å være informant, siden en kartlegging av disse kriteriene kunne ha henledet informantenes oppmerksomhet rundt mitt anliggende på en uheldig måte. I tillegg ønsket jeg at de holdningene, refleksjonene og meningene som informantene ytret under intervjuet skulle være spontane, da det var de umiddelbare reaksjonene jeg opplevde som mest interessante og relevante for dette prosjektet.

Dette forskningsprosjektet ble utført i overensstemmelse med personopplysningsloven (2000, § 1), som har som formål å beskytte den enkelte mot krenkelse av personvernet ved behandling av personopplysninger. Under innhenting av datamateriale var både forsker og intervjuobjekt innforstått med at potensielt personidentifiserende opplysninger jf. personopplysningsloven § 2 (2000), ikke skulle forekomme. Siden spørsmålene og temaene som ble behandlet under intervjuene var av generell art og inneholdt verken personopplysninger eller sensitiv informasjon, ble ikke meldeplikt eller konsesjonsplikt utløst (personopplysningsloven, 2000, § 31-33).

3.4 Validitet og reliabilitet

Validitet omhandler en studies gyldighet, og sier noe om hvorvidt forskningsprosjektet måler det det skal måle (Johannessen et al., 2016, s. 66). En forsker vil under et intervju aldri kunne framstå som helt objektiv, for eksempel vil spørsmålene forskeren stiller kunne oppleves som ledende, og ved et delvis strukturert intervju vil oppfølgingsspørsmålene kunne legge føringer for intervjuet. For å sikre at de svarene informantene ga skulle bli forstått så riktig som mulig, ble intervjuene tatt opp med diktafon, slik at datamaterialet er en ordrett gjengivelse av informantens bidrag. Det er viktig å understreke at denne studiens resultat ikke kan generaliseres, da omfanget er for lite til å gi et korrekt bilde av virkeligheten. De slutningene som trekkes kan kun fungere som et bidrag til å forstå fenomenets helhet.

Reliabilitet omhandler studiens pålitelighet og hvorvidt en studie kan etterprøves (Johannessen et al., 2016, s. 36). For å sikre en god reliabilitet, ble det før hvert intervju informert grundig om prosjektet og intervjuet. Jeg ga denne informasjonen og gjennomførte intervjuet selv, noe som minsket sjansen for misforståelser og feiltolkning fra informantenes side. Allikevel er det viktig å understreke at dette forskningsprosjektet benyttet seg av relativt få informanter, noe som er med på å svekke studiens reliabilitet. Det er også andre faktorer og mulige feilkilder som kan ha påvirket studiens reliabilitet utover det jeg har nevnt her.

4. Presentasjon og analyse av data

I følgende kapittel vil jeg redegjøre for den empirien som har blitt innhentet i dette forskningsprosjektet. Først vil jeg presentere resultater knyttet til spørsmålet om norrøn mytologis relevans, deretter legger jeg fram resultater knyttet til spørsmålet om forståelse av religionsbegrepet.

4.1 Norrøn mytologis relevans i KRLE-faget

Ingen av de tre lærerne som ble brukt som informanter hadde erfaring med å arbeide med norrøn mytologi som et eget tema i KRLE-undervisningen, men både lærer A og B viser til erfaringer med å inkludere det inn i arbeidet med andre temaer.

Vi har ikke arbeidet med temaet spesifikt og hatt det som stor overskrift, men som en del av temaet som heter kirkehistorie og overgangen til middelalder i Norge (lærer B).

Lærer B understreker for øvrig at h*n mener norrøn mytologi er en mer sentral del av faget samfunnsfag, mens lærer A og C viser til blant annet prioritering av tid og kompetansemålene etter 7. trinn i Kunnskapsløftet (Kunnskapsdepartementet, 2017, Kompetansemål), som ikke har noen egne mål knyttet til temaet norrøn mytologi. I denne sammenheng ser vi også at lærer C trekker fram begrepet 'verdensreligion'.

Jeg føler egentlig ikke at det har vært tid til å ta det opp i KRLE-faget. Jeg bruker kunnskapsløftet, og der er det mest fokus på de fem verdensreligionene, filosofi, etikk og litt livssyn (lærer C).

Både lærer A, B og C mener norrøn mytologi har en verdi i norsk skole, men alle informantene begrunnet temaets relevans med at det er en del av den norske historien, og trekker derfor temaet mot samfunnsfag, i stedet for KRLE. Lærer A mener temaet ikke er irrelevant i KRLE-faget, og sier det kunne fungert godt som tema i et tverrfaglig prosjekt med KRLE, samfunnsfag og norsk. Lærer B mener ikke norrøn mytologi er et aktuelt tema i KRLE-undervisningen, og begrunner dette med at norrøn mytologi ikke er en aktiv trosretning som preger samfunnet i dag.

Jeg synes ikke [norrøn mytologi] skal ha en sentral rolle i KRLE-faget. Et av de viktigste målene for meg er jo å skape forståelse for ting som er aktuelle og viktige for folk i våre

---

dager, og som kan påvirke mellommenneskelig forståelse og ting som har med livet i dag å gjøre. Så det som blir mer mytologiske emner er mer historiefag, mens de delene av faget som er levende trosretninger og religioner i dag er jo viktigere å ha forståelse for (lærer B).

Lærer C vurderer, i likhet med lærer B, ikke norrøn mytologi som et dagsaktuelt tema.

Jeg synes [norrøn mytologi] er veldig viktig som del av historien, men jeg vet ikke om jeg synes det er noe behov for å ha så mye mer fokus på det i KRLE-faget. Norrøn mytologi er ikke like dagsaktuelt (lærer C).

Informantene fikk også spørsmål om hvilke emner innenfor temaet norrøn mytologi de ville vektlagt i sin undervisning og hva de ville hatt som mål at elevene skulle kunne dersom de hadde arbeidet med temaet. Lærer A ville vektlagt de norrøne gudene, troens læregrunnlag og overgangen til kristendommen.

Jeg ville jo sikkert ha delt opp litt etter de norrøne gudene og de ulike evnene som de hadde .... Det var jo det folk trodde på. Så jeg ville ha sett på hvorfor de trodde på det, hva var bakgrunnen for det, og hvorfor det gikk over til kristendommen (lærer A)

Lærer C er delvis enig med lærer A, men h*n vektlegger også virkelighetsforståelse og den historiske konteksten.

Synet på verden, guder og hva de trodde på, det er vel det som blir hovedtemaene. Og så klart å forstå begrepet, hva det er for noe eller var for noe, og å klare å sette det inn i et tidsperspektiv (lærer C).

Lærer B spesifiserer at h*n i hovedsak ville brukt fortellingene fra den norrøne myologien som basis for tekstarbeid og lesetrening. Her trekkes det blant annet fram at elevene kan ha erfaring med temaet gjennom populærkulturen og at disse førkunnskapene kan trekkes inn i arbeidet med det språklige.

[Norrøn mytologi] er jo en viktig del av historien, men da som fortellinger på lik linje med sagn, myter, legender og så videre ... Historier er jo gode historier uansett, og det er jo tekster som er både morsomme og fascinerende å bruke som tekster, men jeg vet ikke hvilken lærdom elevene skulle tilegnet seg utenom det, altså det rent språklige og språkhistoriske (lærer B).

Lærer A ville også trukket inn arbeid med litteratur i sammenheng med temaet norrøn mytologi.

Det er også noe med at mye av litteraturen, hvis man tenker fantastisk litteratur og sånn, så er det jo mye man kan knytte opp mot det. Litt sånne overnaturlige krefter og sånne ting. Så jeg tenker at det er en fin bakgrunn å ha når det kommer til lesing av den slags type litteratur (lærer A).

4.2 Forståelse av religionsbegrepet

På spørsmålet om hva som er det mest sentrale i en religion, på generell basis, fremhever både lærer B og C etikken ved å vise til tanker om rett og galt, hva det vil si å være et godt menneske og hvordan man skal oppføre seg mot andre. I tillegg legger også lærer B til at menneskesynet og virkelighetsforståelsen er sentrale temaer. Lærer A trekker frem levemåten og hvordan de religiøse fra ulike tradisjoner lever i dag som det viktigste i en religion, og dette er også noe lærer C er inne på.

Det mest sentrale er jo den måten religion vil formidle rett og galt, eller gode og dårlige valg på, og hva som kan påvirke måten å forholde seg til andre, seg og sin situasjon på. Og hvordan religion plasserer mennesket og setter det inn i en større sammenheng (lærer B).

På spørsmålet om alle religioner har et ønske om å være universelle, uttrykker både lærer B og C at de mener dette er tilfellet.

Hvis de tenker ærlig om sin tro, så tror jeg de vil tenke at dette er riktig for alle. Det betyr jo ikke at de vil få alle til å tenke sånn som seg, men at de i utgangspunktet mener at denne sannheten eller denne måten å tro på er rett eller kan passe eller gjelde for alle (lærer B).

Lærer A svarer på det samme spørsmålet at h*n ikke i utgangspunktet tror at alle religioner ønsker å være universelle, men blir usikker og argumenterer også mot sitt opprinnelige svar.

Jeg tror egentlig ikke alle religioner ønsker å være universelle. Vi ser jo at det er en kamp hele tiden om å overvinne områder med tanke på religion, men jeg tror ikke det gjelder alle religioner i hvert fall. Man vil jo sikkert ha flere medlemmer, for de mener

---

jo at det er riktig, og så er det kanskje mange som mener at det er det eneste riktige også (lærer A).

På spørsmålet om alle religioner anser seg selv for å bære den ene riktige sannhet, svarer alle informantene nei. Lærer A understreker at det nok er mange enkeltpersoner som handler deretter, men at for eksempel religionens hellige skrifter ikke nødvendigvis uttrykker dette. Lærer C mener at de som tror på en religion mener det de selv tror på er det riktige, men at dagens samfunn i stor grad er preget av toleranse og respekt. Lærer B tror ikke alle troende er så opptatt av å sammenligne sin religion med andre trosretninger, men at de er mer opptatt av egne læresetninger og egen etikk.

Alle er jo opptatt av å ha gode læresetninger eller gode svar på hva som er godt å gjøre eller godt å satse på, eller hva som er gode valg og dårlige valg (lærer B).

På spørsmålet om norrøn mytologi kan kalles en religion var svarene fra informantene nokså sprikende. Lærer B mente at norrøn mytologi skiller seg såpass fra de såkalte verdensreligionene at det ikke kan kalles for en religion.

Jeg tenker på norrøn mytologi som en litt annen kategori enn de verdensreligionene som vi har. Så nei, jeg tenker ikke at det er en religion sånn som vi tenker om det i KRLE-faget generelt (lærer B).

Lærer C har et lignende resonnement som lærer B, men vil allikevel kalle norrøn mytologi for en religion. Her blir nok en gang begrepet 'verdensreligion' brukt.

Man kan på en måte ikke sammenligne [norrøn mytologi] med de fem verdensreligionene, på noen punkter. Men det er kanskje bare fordi det ikke var like stort, det var jo noe nordisk. Men ja, jeg vil si at det er en religion (lærer C).

Lærer A konstaterer at norrøn mytologi ikke er en aktuell religion i dagens samfunn, men begynner å reflektere rundt hva som egentlig definerer en religion.

Vi har jo verdensreligionene, men det er jo sikkert mange andre religioner ellers også. Men jeg vet ikke om norrøn mytologi er en religion ... Hva er det som definerer, eller hva er det som gjør at noe er en religion? Jeg vet ikke om det er antall tilhengere, om man kan kalle det det, eller om det er den grunnleggende basen i historien, eller om det er noe som står skrevet? Eller kan man ha en egen religion? Noe som er tilpasset meg?

Kan det være så lite, eller må det være snakk om så og så mange titusener eller millioner? (lærer A).

Informantene svarte på alle spørsmålene knyttet til deres religionsforståelse, men alle tre kom også med ytringer som tydet på at det å gjøre slike refleksjoner var langt fra hverdagskost for dem. På enkelte av ja/nei-spørsmålene ser man også at flere av informantene har svært like resonnement, men avgir allikevel ulike konklusjoner. Flere av informantene uttrykte også at spørsmålene var vanskelige, at de var usikre og at det ikke var noe de hadde tenkt noe særlig over før. Enkelte av svarene bærer preg av dette ved at lærerne ikke gir et endelig svar, men argumenterer både for og imot.

---

5. Drøfting

Som empirien viser finnes det forskjellige oppfatninger av hva norrøn mytologi er, hvilken betydning det har for mennesker i dag og hvilken rolle det bør spille i KRLE-faget. Flere av informantene mener norrøn mytologi handler om historie og kultur, og trekker derfor linjer til faget samfunnsfag. Noen av informantene vil kalle norrøn mytologi for religion, men mener ikke nødvendigvis at det hører til innenfor KRLE-faget. Informantene fokuserer også på fortellingene i norrøn mytologi og sammenligner de med eventyr eller fantastisk litteratur, og mener derfor at norskfaget er den rette arenaen for temaet. Empirien viser derfor at det finnes mange forskjellige oppfatninger av hva norrøn mytologi bør forstås som. I følgende del ønsker jeg å svare på problemstillingen som ble presentert innledningsvis.

5.1 Smarts sju dimensjoner – en undergraving av folkereligionene?

Ninian Smart (1998, s. 22) mener man må passe på å ikke ha en for smal definisjon av religionsbegrepet, og hans egen modell med de sju dimensjonene underbygger denne meningen ved at dens formål er å kunne bidra til å gi en balansert beskrivelse av de ulike tradisjonene og trosretningene som finnes. I så måte kan Smart være med på å støtte opp under norrøn mytologi som en religion ved at han fremhever forskjellige aspekter ved religioner, sånn som den praktiske og rituelle dimensjonen og den mytiske og narrative dimensjonen, som kan sies å være sentrale elementer i den norrøne mytologien. Smart (1998, s. 17) skriver selv at religionshistorien opp igjennom historien ofte har lagt for stor vekt på den læremessige og filosofiske dimensjonen.

Lærer B og C viser gjentatte ganger til nettopp det læremessige og også det etiske som det mest sentrale i en religion. Dersom man forstår dette i lys av Smarts modell kan det virke som om det var nettopp slike karakteriseringer han ønsket å forhindre. Hvis man for eksempel ser på de mye omtalte 'verdensreligionene', som ofte inkluderer kristendom, islam, jødedom, hinduisme og buddhisme, er det liten tvil om at både læren og etikken er viktige aspekter som har vært helt sentrale når det kommer til beskrivelsen av disse religionene. Smart (1998, s. 22) ønsket med sine sju dimensjoner å belyse *flere* sider ved religionene, og å synliggjøre det faktum at det finnes religioner som har andre dimensjoner enn for eksempel den læremessige eller den etiske dimensjonen som mest sentrale.

Essensen i Fitzgerald (2000, s. 66) sin kritikk av Smart er at han mener Smart har satt noen forutsetninger som danner bakgrunnen for hans sju dimensjoner ved en religion, som i seg selv avskriver visse former for trosretninger. For det første setter Smart, ved å inkludere den sosiale og institusjonelle dimensjonen, et skille mellom religion og samfunn, og dette fører til at enkelte trosretninger blir ekskludert (Fitzgerald, 2000, s. 57). Dette vil avskrive de fleste folkereligioner, slik som den norrøne mytologien, siden ett av deres kjennetegn er nettopp at det ikke finnes et tydelig skille mellom religion og samfunn (Steinsland, 2005, s. 31).

Alle tre informantene i dette prosjektet viser til erfaringer med å knytte temaet norrøn mytologi opp mot faget samfunnsfag, og lærer B og C mener at temaet i mye større grad hører hjemme i dette faget enn i KRLE, siden de mener det er 'historie-delen' av norrøn mytologi som er relevant. Det er tenkelig at informantene, på samme måte som Smart, setter et skille mellom religion og samfunn hvor det er enten-eller-prinsippet som gjelder. Som en følge av dette plasseres norrøn mytologi innenfor samfunn, mens religions-aspektet kanskje blir nedvurdert, og emnet blir aktuelt innen samfunnsfag.

Videre sier Fitzgerald (2000, s. 68) at Smart i utgangspunktet har en forståelse av religion som noe universelt og at han mener de retningene som ikke har en universelt utformet doktrine, men som er knyttet til et spesielt avgrenset samfunn, ikke kan regnes som en religion. Dette kriteriet avskriver folkereligionene, og med det også norrøn mytologi, som en religion. Folkereligionene er knyttet til én folkegruppe og ett territorium, og de troende har derfor ingen problemer med at andre folkegrupper tror på andre guder og makter (Steinsland, 2005, s. 32). De formidler med andre ord ikke et universelt budskap, og de anser heller ikke seg selv for å bære den ene riktige sannhet. Slik Fitzgerald (2000, s. 68) skisserer det vil derfor Smart ikke regne folkereligionene som religioner.

Lærer A og B mener i større eller mindre grad at medlemmer av en trosretning vil mene at nettopp deres tro er den eneste riktige. Det kan derfor virke som informantene, det være bevisst eller ubevisst, ikke hadde de typiske folkereligionene i bakhodet da de reflekterte rundt kjennetegnene ved en religion.

Det kan se ut som om informantene, blant annet rundt tankene om universalitet, deler Ninian Smart sin religionsforståelse. Som tidligere gjort rede for virker det ikke som de følger hans modell med de sju dimensjonene, men det kan virke som de deler hans religionsforståelse som danner *forutsetningene* for modellen, for eksempel knyttet til hans skille mellom religion og

---

samfunn og hans tanker om universalitet. Det er vanskelig å avgjøre om dette er et resultat av Smarts påvirkningskraft når det kommer til fagområdet, eller om begge parter simpelthen deler disse synene fordi de har vært dominerende i den moderne vestlige verden.

5.2 Religionsbegrepet

Det er kun lærer C som definerer norrøn mytologi som en religion. Lærer B sier på motsatt vis ganske tydelig at h*n ikke anser norrøn mytologi som en religion, mens lærer A i større grad reflekterer rundt selve religionsbegrepet og klarer ikke å komme med et tydelig svar på hvorvidt norrøn mytologi kan regnes for å være en religion eller ikke. Til tross for sprikende svar på dette spørsmålet, er allikevel de tre lærernes erfaringer når det kommer til vektlegging av norrøn mytologi ganske like. Ved første øyekast kan det derfor se ut til at det ikke er noen sammenheng mellom de tre lærernes forståelse av norrøn mytologi som religion og deres vektlegging av temaet i KRLE-undervisningen. Allikevel dukket det opp noen interessante uttalelser som gjør at det i denne sammenheng kan trekkes visse konklusjoner som omhandler dette med religionsforståelse og norrøn mytologi.

5.2.1 Folkereligion og universalreligion

Steinsland (2005, s. 34) argumenterer for at behovet for begrepene folkereligion og universalreligion absolutt er til stede, siden det kan være med på å ivareta visse aspekter som ellers fort blir utelatt i prosessen Steinsland kaller for sammenligning av usammenlignbare størrelser. Smarts sju dimensjoner er ment som et verktøy som kan bidra til å beskrive et mangfold av religioner, siden det tar utgangspunkt i at en religion består av flere aspekter og at forskjellige religioner vektlegger ulike aspekter (Smart, 1998, s. 22). Allikevel mener Fitzgerald (2000, s. 66) at med den religionsforståelsen Smart legger til grunn for sine sju dimensjoner, er også modellen med på å avskrive de trosretningene som deler kjennetegnene med det Steinsland kaller folkereligioner.

Noen av de fremste kjennetegnene på folkereligioner er at disse trosretningene har en meget sammenflettet forståelse av religion og samfunn, de anser kulten som det mest sentrale og troen er knyttet til ett folk (Steinsland, 2005, s. 31-32). Ut ifra refleksjonene de tre informantene gjorde rundt religionsbegrepet, kan det virke som om de typiske folkereligionene ikke inngår i informantenes religionsforståelse. Flere av informantene omtaler norrøn

mytologi som 'noe annet', og i tillegg mener også lærer B og C at alle religioner ønsker å være universelle.

Universalreligionene har, som tidligere nevnt, er budskap som ofte er ment for hele verden, og de kan derfor kalles for universelle. I disse religionene er den personlige troen sentral, og læren inneholder en omfattende virkelighetsforståelse og et omfattende menneskesyn (Steinsland, 2005, s. 32-33). Dette betyr også at de fleste universalreligioner anser seg selv for å bære den ene riktige sannhet.

Svarene som informantene ga på spørsmålene som omhandlet religionsforståelse virker i mye større grad å være kompatible med universalreligionenes kjennetegn, og i heller liten grad med folkereligionenes kjennetegn. I denne sammenheng melder følgende spørsmål seg: Setter informantene likhetstegn mellom begrepene 'religion' og 'universalreligion'? Dersom dette er tilfellet, er det i så fall ikke rart at flere av informantene velger å ikke vektlegge norrøn mytologi i sin KRLE-undervisning. En slik antakelse er spennende, ikke bare for den norrøne mytologiens skyld, men for hele bruken av religionsbegrepet og dets innhold.

5.2.2 Verdensreligionene

Både lærer A, B og C bruker begrepet 'verdensreligionene', og alle tre bruker dette begrepet i en sammenheng hvor det virker som de setter norrøn mytologi opp mot verdensreligionene.

Vi har jo verdensreligionene, men det er jo sikkert mange andre religioner ellers også. Men jeg vet ikke om norrøn mytologi er en religion (lærer A).

Jeg tenker på norrøn mytologi som en litt annen kategori enn de verdensreligionene som vi har (lærer B).

Man kan på en måte ikke sammenligne [norrøn mytologi] med de fem verdensreligionene, på noen punkter (lærer C).

Alle informantene mener at norrøn mytologi ikke kan sammenlignes med 'verdensreligionene', og sier at norrøn mytologi derfor blir noe annet, eller er i en annen kategori. På denne måten kan det virke som om informantene setter 'verdensreligionene' som en mal når det gjelder spørsmål om religion og religionsbegrepet. På hvilken måte man eventuelt skaper denne malen av fem ganske forskjellige trosretninger er en annen sak, men dersom denne observasjonen er reell, er fenomenet i seg selv interessant.

Det å bruke verdensreligionene som målestokk er også noe Fitzgerald kritiserer Smart for å gjøre:

The essentialist model of religions to which Smart returns throughout this book is the liberal ecumenical construct of the so-called world religions, especially favoured being Hinduism, Buddhism, Judaism, Christianity, and Islam. (Fitzgerald, 2000, s. 65).

Fitzgerald mener altså at Smarts sju dimensjoner ved en religion er en liberal økumenisk konstruksjon bestående av det Fitzgerald kaller 'de såkalte verdensreligionene'. Fitzgerald (2000, s. 67) beskylder også Smart flere ganger for å ha et moderne vestlig tankesett, og denne tilsynelatende dragningen mot å benytte verdensreligionene som en slags mal kan tenkes å være et resultat av nettopp dette tankesettet.

Masuzawa (2005, s. 43) har studert bruken av begrepet 'verdensreligioner' i europeisk historie, og hun kan sies å være enig med Fitzgerald om at dette er et konstruert begrep som er typisk i den moderne vestlige verden. Hun mener begrepet befestet seg på begynnelsen av 1900-tallet da man begynte å vektlegge studier av religioner hvor skrift, dogmatikk og historisk utvikling sto sentralt, for å kunne registrere hvordan enkelte religioner endret seg og tilpasset seg samfunnet (Masuzawa, 2005, s. 43). I denne sammenheng mener hun at de religionene vi i dag omtaler som verdensreligioner ble behandlet individuelt, mens religioner som i større grad vektla praksis foran skrift og dogmatikk ble behandlet kollektivt under merkelapper som primitive religioner, skriftløse religioner eller urfolksreligioner (Masuzawa, 2005, s. 43).

På grunn av arbeidet til blant annet Smart, mener Owen (2011, s. 254) at verdensreligionbegrepet er blitt et paradigme som har ført til en misforstått forståelse av religionsbegrepet, og hun argumenterer derfor sterkt for at det bør avskaffes. Hun trekker spesielt fram det faktum at begrepet har blitt brukt som rettesnor for utformingen av læreplaner for utdanning alt for lenge, og denne vestlige malen mener hun bør erstattes med en mer kritisk metode hvor religioner blir studert ut ifra sin kontekst (Owen, 2011).

Flere av intervjuobjektene i dette prosjektet viste til nettopp læreplanen og sa at det var den som legger opp til at 'verdensreligionene' skal prioriteres. Dette fenomenet er et av Ankers (2017, s. 25) hovedanliggende i hennes kritikk av begrepet verdensreligioner. Hun sier det ligger mye makt i utvelgelsen av kunnskapsmål og læreverkens innhold, og mener prioriteringen av de såkalte verdensreligionene har ført til at de har fått en egen status og at det har oppstått et skille mellom 'verdensreligionene' og 'andre religioner,' som er med på å

lukke i stedet for å åpne opp religionsforståelsen (Anker, 2017, s. 25-31). Anker mener derfor, i liket med Owen, at verdensreligion-begrepet må bort, og at KRLE-faget i stedet må fokusere mer på blant annet ulike forståelser av religion og å se på hvordan religion fremstår i samfunnet.

5.2.3 Religionsbegrepets anvendelighet

Dersom man tar de spørsmålene denne drøftingsdelen reiser i betraktning, blir man fristet til å sette et spørsmålstegn til religionsbegrepets anvendelighet. Hvordan brukes religionsbegrepet i den norske skolen og i samfunnet for øvrig? Og er det i det hele tatt mulig å finne en definisjon på religionsbegrepet som omfatter og tilfredsstillende alle de aspektene som kan tenkes å tilhøre dette fenomenet?

Lærer A setter, etter spørsmål om sin religionsforståelse, i gang en refleksjon rundt hva som egentlig definerer en religion. H*n kommer ikke fram til noe endelig svar, men undrer seg rundt hvilke krav som er gjeldende for at noe skal kalles en religion, og om det er mulig å ha en egen religion tilpasset seg selv.

Smart (1998, s. 12) stiller også noen av de samme spørsmålene, og han konstaterer at det er lett å bli forvirret av hva en religion egentlig er, og at så snart man forsøker å definere begrepet genererer dette bare nye spørsmål og behov for flere definisjoner. Fitzgerald kan på dette punktet sies å være enig med Smart. Han mener begrepet 'religion' er problematisk, og kritiserer de mange definisjonene som har blitt forsøkt tillagt dette begrepet (Fitzgerald, 2000, s. 54-55). Steinsland (2005, s. 34) omtaler et forsøk på å definere religionsbegrepet som et forsøk på å sammenligne og sammenfatte noe som verken kan sammenlignes eller sammenfattes.

Til tross for at både Smart og Steinsland kritiserer bruken av religionsbegrepet og reiser problemstillinger knyttet til det å forsøke å fastsette en definisjon, prøver begge to å gi begrepet innhold. Man kan derfor forstå Smart og Steinsland på følgende måte: Selv om det å finne en klar definisjon på religionsbegrepet er vanskelig og kanskje til og med umulig, er det like fullt uunngåelig å bruke begrepet. Fitzgerald er mye sterkere i sin kritikk rundt selve religionsbegrepet og dets nødvendighet, men kommer tilsynelatende ikke med noen løsning på hvordan man da skal kunne undervise om, studere, forske på eller i det hele tatt omtale selve fenomenet religion.

---

6. Avslutning

I min forskning har jeg sett at temaet norrøn mytologi og spørsmålet om dets relevans i skolen har lagt grobunn for mange interessante refleksjoner, betraktninger og resonnement. Selv om enkelte av informantene mener at temaet norrøn mytologi er utdatert og ikke bør spille en viktig rolle i KRLE-faget, beviser de ulike meningene at temaet i aller høyeste grad fortsatt kan være gjenstand for diskusjon.

Jeg har videre sett at informantene ikke har erfaring med å vektlegge norrøn mytologi som et eget tema i KRLE-undervisningen. Alle informantene mener i større eller mindre grad at temaet norrøn mytologi er bedre egnet å arbeide med i fagene samfunnsfag og norsk. Det kan være mange forklaringer på hvorfor informantene anser temaet som mer passende i disse fagene. Én av de mulige årsakene er at informantene ikke anser norrøn mytologi som en fullverdig religion. Flere utsagn viser at informantene ikke regner norrøn mytologi for å være en religion på linje med det de kaller 'verdensreligionene'.

Kritikken av religionsbegrepet som sådan er også interessant. Som vi har sett mener enkelte forskere at forsøket på i det hele tatt å definere religionsbegrepet er et forsøk på å sammenligne noe usammenlignbart. Dersom man da skal ha et begrep uten en definisjon kan man spørre seg om et slik begrep i det hele tatt er mulig. Allikevel er det vanskelig å se for seg hvordan man skal kunne forholde seg til de fenomenene vi oftest kaller religion, dersom man ikke har et begrep å omtale fenomenet med.

En annen interessant observasjon som ble gjort i dette forskningsprosjektet, er de tre lærernes tilsynelatende manglete erfaringer med å diskutere og definere sin egen religionsforståelse. Alle tre informantene uttrykte på et tidspunkt usikkerhet. Dette begrunnet flere av informantene med at de sjeldent reflekterte rundt slike spørsmål. Til tross for at man som lærer ønsker å framstå objektiv og ikke la egne synspunkter farge undervisningen, burde det være både ønskelig og rom for at KRLE-læreren i større grad fikk reflektere rundt selve fenomenet religion.

Kanskje burde KRLE-faget i seg selv øke fokuset på nettopp fenomenet religion og legge opp til en utforsking av religionsbegrepet og egen og andres religionsforståelse, både i lærerutdanningen, blant KRLE-lærere, og ikke minst i klasserommet med elevene.

Litteraturliste

Anker, T. (2017). På tide å si farvel til verdensreligionene? I M. von der Lippe & S. Undheim (Red.), *Religion i skolen: Didaktiske perspektiver på religions- og livssynsfaget* (s. 25-34). Oslo: Universitetsforlaget.

Fitzgerald, T. (2000). *The Ideology of Religious Studies*. Oxford: Oxford University Press.

Johannessen, A., Tufte, P. A. & Christoffersen, L. (2016). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (5.utg.). Oslo: Abstrakt forlag.

Masuzawa, T. (2005). *The invention of world religions: or how European universalism was preserved in the language of pluralism*. Chicago: University of Chicago Press.

Opplæringsloven, LOV-1998-07-17-61. (2018). Hentet fra <https://lovdata.no/>

Owen, S. (2011). The World Religions paradigm: Time for a change. *Arts and Humanities in Higher Education*, 10(3), 253-268. Hentet fra <http://journals.sagepub.com.ezproxy2.inn.no/doi/abs/10.1177/1474022211408038>

Personopplysningsloven, LOV-2000-04-14-31. (2015). Hentet fra <https://lovdata.no/>

Postholm, M. B. (2010). *Kvalitativ metode: En innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasusstudier* (2.utg.). Oslo: Universitetsforlaget.

Smart, N. (1998). *The World's Religions* (2.utg.). Cambridge: Cambridge University Press.

Steinsland, G. (2005). *Norrøn religion: Myter, riter, samfunn*. Oslo: Pax Forlag.

Utdanningsdirektoratet. (2015). *Læreplan i kristendom, religion, livssyn og etikk (KRLE)*. Hentet fra <https://www.udir.no/kl06/RLE1-02>

Vedlegg 1

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjekt i tilknytning til bacheloroppgave

Tema

Kartlegging av hvorvidt norrøn mytologi vektlegges som tema i KRLE-undervisningen på 5.-7. trinn, og hvilken forståelse lærere har av religionsbegrepet.

Bakgrunn og hensikt

Jeg er student ved grunnskolelærerutdanningen 5.-10. trinn ved Høgskolen i Innlandet, avdeling Hamar, og skal skrive bacheloroppgave med tema norrøn mytologi og religionsforståelse. I den forbindelse ønsker jeg å intervju tre praktiserende KRLE-lærere.

Hva innebærer det å være informant?

Forskningsarbeidet vil basere seg på en kvalitativ metode, hvor informantene vil bli intervjuet av undertegnede. Dette intervjuet vil fokusere på å kartlegge hvorvidt læreren vektlegger å jobbe med temaet norrøn mytologi og hvilken forståelse læreren har av religionsbegrepet mer generelt. Spørsmålene vil være av generell art, og det vil ikke bli bedt om informasjon om spesifikke elever eller hendelser.

Hva skjer med informasjonen fra deg?

Det vil bli gjort lydopptak med diktafon av intervjuet for å sikre en korrekt innhenting av datamaterialet. Lydfilene vil kun være for undertegnedes ører, de vil kun bli brukt til dette formålet, og de vil bli slettet etter oppgaven er fullført og ferdig vurdert. Informasjonen som informantene gir vil ikke kunne knyttes opp mot personen. Som lærerstudent ved Høgskolen i Innlandet har jeg full taushetsplikt, og arbeid i forbindelse med bacheloroppgaven omfattes også av dette.

Informasjon om utfallet av studiet

Informantene har rett til å få innsyn i oppgaven og informasjon om resultatet etter sensur. Ta kontakt dersom dette er ønskelig.

Frivillig deltakelse

Deltakelsen i dette forskningsprosjektet er frivillig, og som informant kan man når som helst trekke sin deltakelse, uten å begrunne dette valget ytterligere.

Kontakt

Ta gjerne kontakt dersom du kunne tenke deg å bidra som informant i dette forskningsprosjektet eller dersom du har noen andre spørsmål i tilknytning til dette prosjektet.

Kjersti Forseth, 3.årsstudent ved Høgskolen i Innlandet, campus Hamar.

Tlf.: 99511423

E-post: kjersti_forseth@hotmail.no

Ansvarlig veileder ved Høgskolen i Innlandet

Vebjørn Horsfjord

E-post: vebjorn.horsfjord@inn.no

Vedlegg 2

Samtykkeerklæring

Jeg ønsker å delta som informant til oppgaven.

Signatur, dato

Jeg bekrefter å ha gitt informasjon om oppgaven.

Signatur av ansvarlig student, dato

Vedlegg 3

Intervjuguide

Innledningsvis vil jeg understreke viktigheten av å unngå å navngi elever, lærere, skole og sted, slik at informasjonen som blir innhentet ikke er personidentifiserende.

Oppvarmingsspørsmål

Hvor mange år har du arbeidet som lærer/KRLE-lærer?

Hvilke kvalifikasjoner har du for å arbeide med KRLE-faget?

Erfaring med arbeid med temaet «norrøn mytologi»

Har du noen gang arbeidet med temaet «norrøn mytologi» i din KRLE-undervisning?

Hvis ja: Er dette et tema du ofte/vanligvis vektlegger å arbeide med? Hva er grunnen til det?

Hvis ja: Hvordan har du lagt opp din undervisning om norrøn mytologi? Hvilke temaer har du vektlagt?

Hvis nei: Hva er grunnen til at du ikke har arbeidet med dette temaet?

Temaets relevans og innhold

Mener du «norrøn mytologi» er et relevant tema å arbeide med i KRLE-undervisningen?

Hva er det som gjør dette temaet relevant/irrelevant?

Har du selv erfart/hørt om andre lærere som arbeider med norrøn mytologi i andre fag? Hvilke?

Mener du at «norrøn mytologi» er et tema det burde fokuseres mer eller mindre på i norsk skole? Hva er grunnen til at du sier mer/mindre?

Mener du at norrøn mytologi er et tema som er mer passende i andre fag enn KRLE? Hva er grunnen til det?

Dersom du skulle undervist om norrøn mytologi, hvilke temaer ville du vektlagt?

Hvilken lærdom tenker du det er viktigst at elevene tilegner seg gjennom arbeid med temaet «norrøn mytologi»?

Forståelse av temaet

Hva mener du er det mest sentrale i en religion? Vil du begrunne svaret ditt ytterligere?

Tenker du at alle religioner har et ønske om å være universelle?

Tenker du at alle religioner anser seg selv for å bære den ene riktige sannheten?

Mener du at norrøn mytologi kan sies å være en religion? Begrunn svaret.